

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sådan oplever mange det nye år - og flere endnu ville gerne opleve det på samme måde

N. Fr. Nielsen

Papir en gros

Vendersgade 14 - København K.

A/S KARENSMØLLE

KØBENHAVN - AARHUS

ODENSE

A/S SANDER HANSEN & CO.

Glostrup

HUGO GRÜN & CO.

Vesterbrogade 6 D - København V.

DERES TØJEKSPERT

WILLADSEN

Hovedgaden 46 - Lyngby

POUL ZACHARIASSEN

Boghandel

Lyngby Fyldepennemagasin
Hovedg. 19, Lyngby, tlf. 87 12 40

H. W. PETERSEN

Statsaut. elektr. installatør
Rådhusstræde 8 - København K.

OTTESEN & MEYER

Christians Brygge 18
København K.

J. M. BIRKING & CO.

GUMMIVAREFABRIK A/S
Kirkebjerg Allé 33-35 - Vanløse

Den lollandske

Landbostands Sparekasse

NAKSKOV

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.

(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: General Fl. B. Larsen, Kastellet, København Ø.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.

Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarirektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffslunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

Afleveret til postvæsenet d. 25. jan.

INDHOLD:

	Side
Glem ikke Fællesudvalget	3
Det var megst værre	4
Vidner fra Sachsenhausen søges ...	6
Goerdeler - rigskansleremnet	7
Ung piges brev	9
Fortrolige dokumenter	11
Dagbogsblade	15
Nye bøger	17

Fællesudvalgets arbejde bør ikke glemmes

Send et beløb til »F.U.», giro 780

Langt den største part af de 26 millioner kroner fra den vesttyske stat til danskere, der er ramt af nationalsocialistisk forfølgelse, er nu udbetalt.

Det har ikke manglet på forslag til tidligere fanger om beløbenes anvendelse. Det er bl. a. foreslået, at man skulle tænke på Congo-hjælpen, Anne Frank-fonden og 4.-maj-kollektens fond i Aalborg for blot at nævne nogle af de ting, der er bragt på bane.

FORSLAGENE er alle gode, og det må ligge til den enkelte, om man vil følge dem, men når det drejer sig om fangetidsgodtgørelserne, er der dog en side af sagen, som vi synes, alle bør huske, og det er Fællesudvalgets arbejde for at føre sagen igennem til den løsning, der fik sin udformning i København den 24. august 1959 og efterfulgtes af fordelingsloven af 1. juli 1960.

Det synes at ligge sådan, at næsten alle fandt, at der måtte træffes en ordning, og Fællesudvalget arbejdede jo netop målbevidst på at finde frem til en ordning, og man må i sandhedens navn tilføje, at uden Fællesudvalgets arbejde var der næppe kommet en ordning i stand de første åringer.

HERTIL BØR FØJES, at når man sammenligner det resultat, nordmændene nåede frem til, med det danske, er det danske ret gunstigt, selv om alle vil erkende, at hele spørgsmålet naturligvis ikke lader sig ordne med penge. Det ligger i, at erstatningerne kaldes symbolske, og

at de fra vor side altid vil blive betegnet som en tysk bod.

Fællesudvalget fik i starten en ikke ringe økonomisk støtte fra Kammeraternes Hjælpefond, og efter at Steen Hansen var tiltrådt som udvalgets formand, skabtes den arbejdsro, der førte frem til positive planer og konkrete forslag.

Da udvalget skulle stå på egne ben i pengemæssig henseende, kom det i praksis til at betyde, at Steen Hansen personligt bar den økonomiske byrde. Udgifterne er efterhånden løbet op til en snes tusinde kroner.

Der er naturligvis ingen mening i, at en enkeltperson skal bære denne økonomiske byrde. Der blev da også i Pigtraad for september 1960 redegjort for planer for en fornuftig udligning. Disse planer blev fremsat af civiloverpolitibetjent S. Julsgaard Larsen, der er formand for Buchenwaldklubben. Han havde i Fællesudvalget fået tilslutning fra arbejdskammeraterne i udvalget til, at man opfordrer modtagere af fangetidsgodtgørelserne til at indbetale et beløb til hjælp for dækning af udvalgets arbejde.

Der er mange, der allerede har efterkommet opfordringen, således at der til dato er indkommet ca. 6.000 kr. Men der er jo langt igen til de 20.000 kr.

Det falder derfor naturligt nu ved indgangen til det nye år at bringe artiklen fra september 1960 i erindring. Beløbene sendes til: Kammeraternes Hjælpefond, St. Kannikestræde 10, K., giro 780. Man bedes på tallonen skrive „F. U.“.

F-k.

7378 danskere sad i gennemsnit et år i tysk fangenskab

Der ventes snart en tidsfrist for ansøgning om hjælp i særlige tilfælde — paragraf 6-sagerne.

Indtil 17. januar havde ialt 7378 danske exfanger fra tyske fængsler og lejre i Danmark og i Tyskland modtaget fangetidsgodtgørelse.

Der er tale om indespærring, der maksimalt har strakt sig over 455 beregnede uger og minimalt 8 uger.

Fordelingsnævnet regner med en del grupper.

I. Den ene gruppe omfatter således de exfanger, der har deltaget direkte i frihedskampen under en eller anden form. Det er langt den største gruppe, idet den omfatter 4423 enkeltpersoner. De har i gennemsnit modtaget 1770 kr. i erstatning.

II. Den anden gruppe benævnes kommunister og er den gruppe, der blev taget den 21. juni 1941.

Derfor kan der godt være fanger med tilhørsforhold til det kommunistiske parti i gruppe I, men sådanne er altså taget ikke for politisk tilhørsforhold, men for illegalt arbejde.

De 347 har i gennemsnit modtaget 4870 kr.

III. Politiet omfatter 1909 exfanger, og udbetalingen er 2130 kr. i gennemsnit.

IV. Gendarmerikorpset leverede et kontingent på 219, og gennemsnitsbeløbet er her 1200 kr.

V. Theresienstadtfolkene, der jo blev interneret på grund af tro og race, omfattede 257 med et gennemsnitsbeløb på 7130 kr.

VI. Som tidligere anført giver fordelingsloven også de såkaldte asociale ret til fangetidsgodtgørelser.

Man må jo ikke glemme, at ordet asocial blev heftet på denne gruppe af fanger af Gestapo, og at vi derfor ingen pligt har til at opretholde denne betegnelse for de enkelte fanger af denne gruppe.

223 af denne gruppe har modtaget fangetidsgodtgørelse, og gennemsnitsbeløbet er 1800 kr.

Der bliver derefter tale om et gennemsnitligt interneringsugetal på 53 —55.

Tallet på erstatningsmodtagere, 7378, er ikke noget endeligt tal.

En del har fået afslag, og nogle

ansøgninger er endnu ikke færdigbehandlet.

Erstatningssagen har bl. a. bevirket, at flere har søgt om at få deres sag ved Direktoratet for Ulykkesforsikring taget op påny. En del har gjort det med held. Hvad de får eller vil få, vil således betyde en forøget udgift for det offentlige, som man næppe havde regnet med.

Der er dog ikke grund til at bebrejde de enkelte, at de nu gør brug af lovens tilbud og muligheder. Snarere bør det offentlige takke dem, fordi de har båret smerten alene så længe.

Det var meget værre

Af bibliotekar Poul Kürstein, Slesvig

Artikelforfatteren skriver om det altid aktuelle emne: Vidste man i Tyskland besked om koncentrationslejrene. Han fremdrager stof, som vi ikke tidligere har været opmærksom på.

Han fastslår til slut den store betydning, det har, at befolkningen aldrig undlader at have årvågen indsigt med, hvad herskerne gør.

Og det faldt, og dets fald var stort! Ja, men det varede længe.

En dejlig morgen i april med strålende solskin stod vi alle på Storegade i Flensborg og så op mod øst-himlen. Der var nok at se på. Højt oppe skinnede det fra engelske bombemaskiner, der kom i den ene bølge efter den anden derude fra Østersøen, som var den meget benyttede vej hjem fra nattens arbejde over Nordtyskland. Udråbene fra mine fæller i denne tilfældige gruppe var på plattysk, det sprog, den jævne mand bruger, når han er sig selv og siger sin hjertens mening, også når det er beundring, og det var det her. Uhyklet og udulgt beundring over denne opvisning af magt, og alle vidste, at det drejede sig om dage, inden det var forbi. Derfor kunne man tillade sig at beundre fjendens flyvende hær.

Den dag, Hitlers død blev kendt i Flensborg, var jeg tidligt om morgenen ude ved grænsen. Til fods, så

jeg fik set hele strækningen fra grænsen, gennem Flensborgs nordlige forstæder, gennem hele byen og helt ud til banegården. Jeg så i alt 2 — skriver to — flag på halv stang,

Flensborgsenderen blev i krigens sidste dage forfremmet til Reichssender.

og det ene var på et militært etablissement. I Toosbøygade fik jeg et hastigt glimt af en „guldfasan“ (i parringsdragt), en partistorhed, der brugte den sidste lejlighed til at vise sig i galla-uniform. Det var alt, hvad jeg fornam af førerens og rigskanslerens endeligt i rigshovedstaden Flensborg. Aldrig er en af jordens mægtige gået bort under en så komplet ligegyldighed fra sit folk.

Flensborg var rigshovedstad. Rigsregeringen sad ude i Mørvig, men det mærkede vi nu ikke meget til. Derimod kørte der hele tiden en grå bil — mon ikke det var en folkevogn? — rundt i Flensborgs gader. Den var der malet „Reichssender Flensborg“ på. Vores lille radiosender var steget i rang.

Jeg oplevede den sidste „Grosskundgebung“ i Flensborg. Ganske tilfældigt. Det var nede ved havnen foran en stor bygning. Det var politipræsidiat, hvor jeg tidligere havde været inde og aflevere mine papirer. Den var oprindelig bygget til hotel og var i 1920 sæde for den internationale kommission, der gennemførte afstemningerne i Nordslesvig og Mellemslesvig. Nu stod der oppe på balkonen én og skreg. „Volksgenossen . . . Det ser sort ud . . . tillid til føreren . . . De tager fejl, der tror, dass wir zum Erliegen kommen (at vi må bukke under). Skulle det imidlertid ske . . . das verhüte Gott (det forbyde Gud), dann wollen wir, auf dem Rücken liegend (så vil vi, mens vi ligger ned) . . . dem Feind einen in die Fresse hauen (give fjenden en på trynen).“

Hvorpå folkestorm og marineafdelinger marcherede af til tonerne af en melodi, jeg kendte. Jeg havde lært den i 1937, da jeg første gang var i Flensborg. Den gang var byen fyldt til randen af uniformeret Hitlerjugend, der marcherede gennem byen i rader på fire. De sang for os, der stod i stille undren på Heligånds-kirkens tærskel:

„Wir wollen weitermarschieren,
bis alles in Scherben fällt,

Denn heute gehört uns Deutschland,
und morgen die ganze Welt.“

De havde marcheret siden, de fle-

ste ind i døden — det var årgangene 1920—27. Verden var unægtelig gået i skår. Men Tyskland var der nu ikke mere tilbage af, end Flensborg mangeligt kunne overkomme at være rigshovedstad for.

Få dage efter den nazistiske Jacob v. Thyboes tale kom englænderne til Flensborg. Der var ingen, der gav dem på trynen. Reichssender-bilen sneg sig ganske vist stadig rundt, men den var degraderet. De seks første bogstaver var malet over. Nu stod der kun „Sender Flensborg“. Det så utroligt forhenværende ud.

Næste gang, jeg så tyske marine-re under kommando, var de uden våben, men ført af deres officerer, men mest dog af en trækharmonikas „In der Heimat, in der Heimat, da gibt's ein Wiederseh'n“.

I nogen tid havde vi ikke fået tyske penge, så jeg havde lagt mig lidt efter undervisning i dansk for at tjene det nødvendige mammon. Derfor kom jeg hos to pæne, ældre damer, som jeg ellers ikke kendte. Det var begyndt for freden og fortsatte derefter. Hos dem fik jeg at vide, at den danske grosserer I. C. Møller var udset til overborgmester under den ny tingenes tilstand. Men en dag fandt jeg dem så fortvivlede, som kun pæne ældre damer kan være.

„Hr. Kürstein, det er forfærdeligt!“

Ja, det var det også. Det var på den tid, at vi fik alle enkeltheder om koncentrationslejre at vide. Under krigen talte vi aldrig eller næsten aldrig om den slags. Men jeg havde dog fået én oplysning i hviskende fortrolighed. Den var af stor lokal interesse, men denne hemmelighed kom nu først videre.

„Vidste De ikke, at der var koncentrationslejre?“

Ældre varmhjertede damers fortvivlelse kender ingen forstillelse. De hulkede et nej. Det var overbevisende.

„Ved De da heller ikke, at der var en koncentrationslejr i Ladelund?“

Ladelund ligger 30 km vest for Flensborg. Hverken damerne eller flensborgerne i almindelighed anede noget som helst om en koncentrationslejr så tæt ved byen. Den La-

„Det er sødt og hæderligt at dø for fædrelandet“.

delundpræst vidste det. Han udgød sit fortvivlede hjerte i kirkebogen. Kirken her til lands er skilt fra staten, og dens kirkebøger er ikke officielle dokumenter som i Danmark, så præstens viden kom ikke længere før efter krigen. Nu er kirkebogen en vigtig kilde til den nazistiske forbrydelses historie.

Flere år efter krigen kørte jeg fra Slesvig mod vest til Husum. Ved Svesing sås endnu forfaldne barakker. „Det er KZ Svesing“, sagde jeg til min passager og gode bekendt, en tysk videnskabsmand, som jeg kender som et sandhedskærligt menneske. Han anede ikke dens eksistens og er dog fra disse kanter. Hvad vidste han om kz-lejre før freden? Han havde intet vidst, før der til deres kompagni i felten i Rusland kom en mand fra Østfrisland. I hæren var man nogenlunde sikker mod partiindgreb, og i feltens kammeratskab tøde manden op og fortalte om sine lidelser i en koncentrationslejr. Kammeraterne ville ikke tro det og grinte ham ud. Manden græd. Det gør man ellers ikke i felten. Det gjorde indtryk.

Ingen i Slesvig, heller ikke herboende danske, vidste noget om Svesing 30 km borte. En graver i Husum vidste det, for han begravede de døde. Han holdt mund. Det skulle

andre også nok. Rektor Svend Johannsen ved Ansgar-Skolen i Slesvig udtrykte kort sagens sammenhæng: „Jeg har selv været i en af dem. Men jeg sad i Slesvig fra 1941 til 1945, og jeg sagde ikke et muk om koncentrationslejre. Det skulle jeg nok lade være med.“ En anden af vore betroede folk tjente før krigen sit brød i Königsberg og boede hos en rig jøde, som han omgikkes venligt med. I „krystalnatten“, da al jødisk ejendom blev plyndret, kunne han endog ved sin nærværelse redde ikke så lidt af sin værsts ejendele. Dennes søn kom i koncentrationslejr og kom ud igen. „Men til mig siger han intet“, sagde faderen. Tyskerne havde lært at tie i samme omfang, som danskerne under krigen havde lært at lade både viden og rygter gå videre. Men i Danmark kunne man stole på naboen. Som regel da.

Derfor vidste man intet. Jo, man vidste nok som de pæne damer i Flensborg, at der fandtes koncentrationslejre. „Men vi troede, at det var en slags fængsel eller lejre, hvor folk skulle arbejde. Vi vidste ikke, at man pinte folk og slog dem ihjel.“

Hermann Clausen i Slesvig var i 1920 med til at nedkæmpe Kappfolkene, og siden da var han socialdemokratisk medlem af byråd og amtsråd, så længe det var muligt, en mand, der levede i politik og var lydhør for det mindste nyt. „Vi vidste ikke noget“, sagde Hermann Clausen, og da jeg gik ham nærmere på klingen, om de dog ikke havde fornemmet noget, så slog Hermann Clausen over i tysk, som han gør, når en ting skal siges nøjagtigt: „Wir hatten eine dumpfe Ahnung“. En dump anelse, mere var det ikke blevet til hos denne mand, som altid har bekæmpet tysk nationalismes vildskud. Han anede ikke, hvad en koncentrationslejr var, før han sammen med andre socialdemokrater blev arresteret for attentatet på Hitler og hemmeligt og ved nat blev transporteret til Neuengamme. Han vidste mindre om dem end det, de nordslesvigske hjemmetyskere havde haft mulighed for at vide, men som nu endte deres unge liv ikke

hæderligt på ærens mark for det store fædreland, men i det samme fædrelands rakkerkule. Deres kære derhjemme blev vel spist af med frasen om døden for fædrelandet. Dulce et honestum est pro patria mori. Det er sødt og hæderligt at dø for fædrelandet.

Mon de kender sandheden nu?

Mon de døde hjemmetyske kz-fanger mindes på Knivsbjerg?

En til — foruden jeg — véd, at man planlagde at bygge en koncentrationslejr i Slesvig — på „Friheden“. Det vil næppe komme til at stå i den planlagte Slesvig Bys Historie.

Den nuværende leder af Grenzakademi ved Sankelmark kom uden at være tvunget dertil af sit emne ind på sagen på et møde for danske og tyske pædagoger i Flensborg for nogen tid siden. Under krigen havde han et vigtigt embede i propagandaministeriet. To eller tre koncentrationslejre kendte han ved navn, men han havde ikke haft anelse om, hvad de dækkede over. Den danske ordfører gik meget energisk videre på dette spor, og tyskeren svarede da, at lidt efter lidt fik man mistanke, men systemets omfang og dets „Perfektionierung“ var forblevet skjult for ham, og afsløringen havde oversteget hans forestillingsevne. Hertil kom, at forvaltningen af koncentrationslejrene sad i den inderste krog af det sindrige system af kinesiske æsker: stat, parti, SS, SD, som ingen kunne gennemskue. Da hans anelser begyndte at bekræftes, kunne han kun gøre som så mange andre: prøve på selv at forblive et hæderligt menneske. Hertil kunne vores talsmand kun sige: „Vi må tro Dem, selv om det er utroligt!“

Det må vi. Vi må efter de foreliggende kendsgerninger tro på, at det store flertal af tyskerne ikke har vidst ret meget, og at de ikke har haft mulighed for at være virkelig nysgerrige.

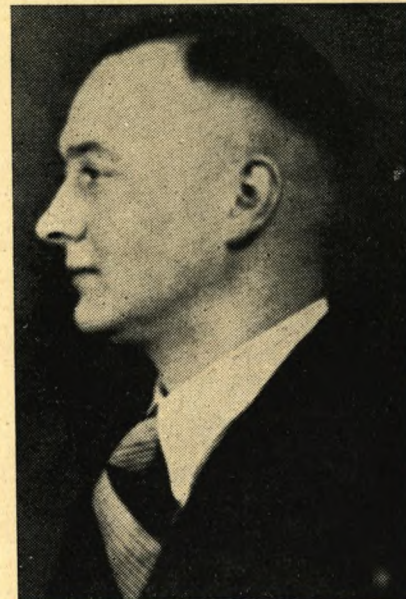
Vidste tyskerne besked, så er det forfærdeligt. Men vi har før set et helt folk forfalde til brutalitet, og tyskerne har da „kun“ udmærket sig ved at overgå alle de andre. Men når tyskerne ikke vidst det, og det har

de ikke, er det meget værre. Så viser det med forfærdelig tydelighed, hvad en regering kan lave i al hemmelighed i en moderne, tætbeholdt stat. Og læren for os må da blive, at vi aldrig må aflade at have årvågen indsigt med, hvad vores herskere gør. Her ligger den tyske brøde. Det tyske folk gav afkald på at se sin regering på fingrene, og frygtelige ting skete da i dets navn.

Det er det tyske folks ansvar, og det er tungt. POUL KÜRSTEIN.

Oplysninger ønskes om adjutanten i k-z lejren Sachsenhausen

SS-manden Heinrich Wessel sigtes for delagtighed i mord på et stort antal engelske flyvere, luxemborgske politifunktionærer og mange officerer.

SS-manden Heinrich Wessel i profil.

For tiden er der en forundersøgelse i løbende ved overretten Verden/Aller i Vesttyskland mod Heinrich Wessel.

Han er tidligere SS-Obersturmführer og var fra efteråret 1942 til maj 1945 beskæftiget som adjutant

hos kommandant Kaindl i k-z-lejren Sachsenhausen.

Wessel har siden midten af februar 1960 siddet i landsretsfængselet i Verden/Aller til undersøgelse.

Man anmoder vidner om at melde sig. Man bedes opgive sagens nummer: VU 2/60 ved overretten i Verden/Aller.

Heinrich Wessel anklages for i talrige tilfælde at have assisteret ved mord, idet han som adjutant har medvirket ved enkelttekstuktioner, likvideringer, tilintetgørelsesaktioner m.m., ved videregivelse af tilsvarende befalinger, ved medvirken ved organisationen, ved personlig overvågelse, ved modtagelse og videredirektion af „Vollzugsmeldungen“ o. s. v.

Særlig skal han have været aktiv på den beskrevne måde i aktionen af 11. oktober 1944. Ved denne lejlighed blev 27 fanger fra blok 58 skudt. Navnene på disse var de 24 tyske fanger: Alfr. Arendt, Heinz Bartsch, Erich Boltze, Fritz Büker, Emil Dersch, Ernst Fürstenberg, Willi Grübsch, Arthur Hennig, Rudolf Hennig, Dietrich Hornig, Otto Kröbel, Erich Mohr, Rudolf Mokry, Kurt Pchalek, Hanns Rotbarth, Josef Rutz, Wilhelm Sandhöfel, August Sandtner, Ernst Schneller, Gustav Spiegel, Sigmund Sredzki, Matthias Thesen, Josef Tschub, Ludger Zolikofer, samt de tre franskmænd: Benoit Morceau, André Bergeron og Roger Robine.

Hans aktivitet skal også have omfattet aktionen fra slutningen af januar til begyndelsen af februar 1945, der medførte, at 125 fanger, der blev anset for farlige, blev skudt om natten. Heriblandt var engelske flyvere, politiembedsmænd fra Luxemborg, russiske og polske officerer, „Geheimnisträger“ (folk, der vidste besked med hemmeligheder) som forbindelsesfolk m. m.

Desuden har han været aktiv i arbejdet med likvideringen af de såkaldte „Muselmænd“.

Yderligere skal han have deltaget i eller have overvåget offentlige henrettelser på lejrens appelplass.

Der efterlyses ikke kun udtalelser om iagttagelser af tingene, men også vidner, som kan give væsentlige oplysninger om den organisatoriske

Adjutanten Heinrich Wessel fra Sachsenhausen.

sammenhæng indenfor SS-forvaltningen og den såkaldte selvforvaltning blandt fangerne. Man ønsker oplysninger om rapportspørgsmål, transporter i fradrag i lejrstyrken, effekt-kammeret, vaskeriet, beklædnings-

Goerdeler - rigskansleremnet

Lektor Jørgen Hatting afslutter sin skildring af den mand, oppositionen mod Hitler havde udset til leder af et nyt Tyskland.

Flittig skribent i fængslet.

Ligesom de øvrige hovedmænd blev Goerdeler dømt til døden ved hængning, men straffen blev ikke omgående eksekveret. Tværtimod sad han flere måneder i fængsel beskæftiget med en mærkelig opgave. Man overdrog ham fra SS's ledelse at udarbejde en plan til Tysklands genopbygning, og med hele sin usandsynlige viden og store arbejdsevne udarbejdede Goerdeler en sådan. Naturligvis også, fordi han håbede derved at kunne overleve. Hvad SS's mening egentlig har været, er uvist. Himmler nærrede som bekendt i krigens sidste måneder fantastiske planer om at gribe magten og søge at slutte en forståelsesfred, inden alt

kammeret, aflusningsanstalten, „Politische Abteilung“ o. s. v.

I året 1954 foretog Wessel en angivelse af sig selv på grund af, at han levede under falsk navn, efter at han siden krigens afslutning havde holdt sig skjult i sine forældres hus. Han blev dog ikke fundet her til trods for, at de engelske myndigheder foretog en grundig undersøgelse og arresterede Wessels hustru for nogen tid.

Undersøgelsen mod ham i den foreliggende straffesag har verseret siden 1956.

Der er i det, der fremlægges for Pigtraads læsere, tilstræbt en så ordret oversættelse som muligt af det foreliggende materiale. Måtte man have sproglige vanskeligheder med vidneudsagn, bedes man kontakte en sprogkyndig. Redaktionen vil også gerne være behjælpelig, men ellers er adressen altså: Landgericht (23) Verden/Aller, Vesttyskland.

I en del af Wessels „regeringstid“ sad der jo et par hundrede danskere i Sachsenhausen, så det skulle være mærkeligt, om ikke en og anden har været ude for ham. F-k.

var tabt. Har han håbet, at han kunne bruge Goerdeler som formidler?

I fængslet skrev Goerdeler umådelig meget. Men de intime private breve, vi har bevaret fra andre, har han ikke efterladt sig. Han fik aldrig mulighed for at træde i forbindelse med sin familie. Blandt hans efterladte papirer finder man følgende, der kaster et lys over hans sidste tanker:

Svære religiøse anfægtelser.

„Eksisterer der en Gud, der tager del i menneskenes personlige skæbne? Det er blevet svært for mig at tro derpå, thi denne Gud lod nu år

DANSK MEL - CENTRAL

H. P. CHRISTIANSEN

LOUISENBORG
STORE HEDDINGE

A. Rindom

KAMPMANNSGADE 2
(SHELL-HUSET)
KØBENHAVN V.

Lorentz Petersen A/S

ST. KONGENSGADE 66
KØBENHAVN K.

TO-R RADIO A/S

SLOTSHERRENSVEJ 113
KØBENHAVN - VANLØSE

A/S SILIKADAN

BANEGAARDSPLADSEN 1
KØBENHAVN V.

L. F. MØRCK & CO

KNABROSTRÆDE 3
KØBENHAVN K.

TAGE PEETZ & CO.

CHRISTIANS BRYGGE 22 - KØBENHAVN K.

A/S ULF OLSEN

Nicolaj Plads 5 - København K.

PERSSENS CLICHEANSTALT I/S

Bredgade 25, opg. E, Kbhvn. K.

igennem strømme af blod og lidelser, bjerge af gru og fortvivlelse oversvømme menneskeheden på grund af nogle få hundredtusinder, der er blevet dyriske, sindssyge og forblændede og i hvert fald ikke har nogen normale menneskelige følelser. Han lod millioner anstændige mennesker dø og lide. Skal dette være en dom? Hvor uretfærdigt ville det være, thi flertallet af menneskene ønskede ikke denne udartning.

Ville han føre menneskene tilbage til sig selv, netop fordi de havde vendt sig fra ham? Mange var dog blevet ham tro. Hvor ufuldkomment ville dog også denne form for opdragelse være, kollektiv som afstraffelsen af en hel klasse, fordi to eller

tragtet sig som det udvalgte folk? Ganske vist, det er og bliver jødefolkets evige bedrift, at det i sin historie altid har stræbt efter at følge Gud . . . En lignende dyb og storartet opfattelse af et folks bestemmelse, opgave og vandring er ikke hidtil skrevet i historien uden for Det gamle Testamente . . .

Kristus lærte ikke kærlighed til

folkefæller, men til næsten. Du skal ære fader og moder, men ikke folkets fører. Ham skal du give, hvad kejserens er, et materielt offer, men ikke din sjæl. Gud henvender sig til menneskene og til deres menneskelige forbindelser. Den gennem Kristus åbenbarede Gud interesserer sig ikke for racen, folket eller nationen“.

JØRGEN HATTING.

Jeg følte mig elendig til mode . . .

Ung piges brev, efter at hun havde set filmen „MEIN KAMPF“, offentliggjort i tysk presse

Kære mor!

I nat sov jeg meget dårligt. Du véd, at det kun sker meget sjældent for mig. Men hvis du ligesom jeg i går havde set den svenske film „Mein Kampf“, ville du kunne forstå, at jeg endda føler mig helt elendig til mode i dag.

Til stadighed kredser mine tanker om denne film, der i så høj grad har bragt mit indre i oprør, og som jeg kun kan fordøje meget langsomt. Jeg kan simpelthen ikke forstå, at I, vore fædre og mødre, engang har tiljuble det menneske, som man kaldte for „føreren“. At I har troet på de åbenlyse fraser, som i dag forekommer os ligefrem latterlige. At I har skreget „Sieg Heil“; at I på det vanvittige spørgsmål: „Ønsker I den totale krig?“ har svaret „Jaa“! Har I da virkelig troet på „Endsieg“ efter 5 års krig? I vil forsvare jer med, at I intet vidste om ghettoen i Warszawa, intet om koncentrationslejrene; og dersom I vidste noget, var det i hvert fald ikke det, der skete i dem. Men at jøderne og vort herlige Tysklands fjender var mindreværdige mennesker, det har I da troet, har I ikke? Jeg vil ikke være uretfærdig, thi jeg véd, at den lille mand i det store og hele faktisk ikke har vidst så meget, at man kan gøre ham ansvarlig for de få mænds skændselsgerninger; sluttelig var det jo den lille mand, der skulle betale regnin-

gen. Det var ikke kun 72 procent af jøderne i Europa, der blev udryddet; men millioner af soldater forblødede på slagpladserne, millioner af kvinder og børn døde i bombenætterne — hermed mener jeg ikke udelukkende tyskere. Det hele var jo den „totale krig“!

Det, der dog rystede mig kraftigst ved denne film, var den kendsgerning, at de få ansvarlige, som man efter sammenbruddet stillede for tribunalet i Nürnberg, ikke engang syntes at være sig deres ugerninger bevidst, men endda følte sig „uskyldige“ over for anklagen. Da kunne jeg have skreget: J e g, der dengang kun var et barn, føler mig skyldig! Alene ud fra den kendsgerning, at jeg er t y s k e r. Indtil i dag, det tilstår jeg, har jeg altid været så stolt over dette sidste. Men nu véd jeg, at vi unge har fået overdraget en tung arv, og at vi ikke kun skal bevise, at vi er gode tyskere, men at det først og fremmest kommer an på at være et godt menneske!

Du vil forstå, at jeg måtte lette min sjæl for det, jeg oplevede i går aftes. Du vil sikkert også give mig ret, når jeg går imod den opfattelse, at man allerede skulle have vist filmen for ti år siden. På den ene side er dette muligvis rigtig nok; men jeg tror dog, at man også bør vise filmen om tyve år . . .

Din datter Giesela.

Plötzensee-mindemuren foran „slagtehallen“. Billedet er taget d. 20. juli 1959. Desværre ligger der normalt ikke så mange blomster.

tre har forbrudt sig mod ordensreglerne. Og sådanne kollektive afstraffelser gennemfører læreren også kun, fordi han ikke kan få fat i dem, der har begået overtrædelserne.

Men Gud er alvidende. Han kender forbryderne, men straffer de retfærdige og standhaftige. Nej, således kan det ikke være, en sådan Gud ville ikke drive det så vidt, at til sidst også de gode og fromme ville blive forhærdede gennem deres lidelsers overmål.

Gennem disse tanker er jeg stødt på den kendsgerning, ikke at tænke i noget enkelt folks bud. Har vi ikke fejlet i, at vi har taget Gud til fordel for nationale krav? Er det ikke jødernes forbandelse, at de har be-

DET FYENSKE TRÆLASTKOMPAGNI

AKTIESELSKAB

ODENSE

REVISIONSANSTALTEN

FOR FYN

ODENSE

AKTIEBAGERIET

ODENSE

REVISIONSFIRMAET

Axel Gram H. D.

ODENSE

DRIK ØENS FINESTE KAFFE

Aug. L. Jansen

RUDKØBING

HOLBECKS

FAJANCEFORRETNING

AKTIESELSKAB

Odense

MARIUS **BOEIL**^S BLAA OST

FYNS TIDENDE

AKTIESELSKABET

LANGELANDS BANK

RUDKØBING

Fortrolige dokumenter

Rystende kynisme og primitivitet i nazismens »hjerne-trust«

Natten mellem den 9. og 10. november 1938 kaldes i Tyskland „Krystalnatten“. Man behøver blot at nævne ordet, så ved alle, at det er betegnelsen for rædselsnatten, da SS og SA landet over gennem en voldsom razzia i alle jødiske hjem, butikker og øvrige virksomheder tilintetgjorde alle de jødiske besiddelser, man kunne få fat på.

Om selve begivenheden foreligger der et interessant og rystende dokument, forfattet af SS-chefen Heydrich. Det blev udsendt som en fortrolig skrivelse fra SS-hovedkvarteret.

Dokumentet blev fremlagt under Nürnberg-processen den 13. december 1945 og har følgende ordlyd:

På grund af attentatet mod legationssekretær von Rath i Paris kan i natten mellem 9. og 10. november forventes demonstrationer mod jøderne.

Lederne af statspolitiet og deres stedfortrædere skal straks efter modtagelsen af denne fjernskrivermeddelelse optage forbindelse med den kompetente politiske ledelse — Gauleitung eller Kreisleitung — for at give besked om gennemførelsen af demonstrationerne.

Det skal meddeles den politiske ledelse, at det tyske politi har fået følgende ordrer fra rigsføreren for SS:

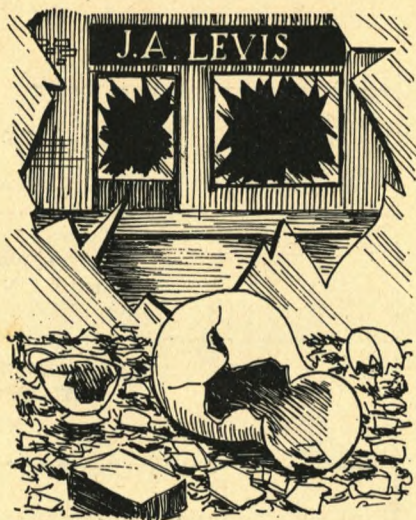
a) Der må kun foretages foranstaltninger, som ikke frembyder nogen fare for tysk liv eller tysk ejendom, f. eks. må synagogebrande kun foranstaltes, når der ikke opstår brandfare for omgivelserne.

b) Jøders forretninger og boliger må blot ødelægges, ikke plyndres. Politiet har fået anvisning på at overvåge gennemførelsen af denne befaling og at anholde folk, der plyndrer.

Det fortrolige referat af „Krystalnattens“ forløb.

Ifølge Heydrichs fortrolige referat (dokument PS 3051) fandt der efter aktionens gennemførelse en drøftelse sted mellem ledende nazister:

Goebbels: Der er nedbrændt synagoger i næsten alle tyske byer. Nu er der de mangfoldigste muligheder for anvendelsen til byggepladser. I én by vil den

7500 forretninger blev ødelagt på een nat.

blive forvandlet til parkeringsplads, i en anden vil der på synagogepladsen igen blive rejst bygninger.

Göring: Hvor mange synagoger er i virkeligheden nedbrændt?

177 synagoger ødelagt, 7500 forretninger tilintetgjort — på een nat.

Heydrich: Der er i det hele ødelagt 101 synagoger ved brand, 76 synagoger hærget, og 7500 forretninger i hele landet er tilintetgjort.

Goebbels: Jeg er af den mening, at der må være anledning til at opløse synagogerne. Jøderne må betale det. Jeg finder det også nødvendigt, at der nu udstedes en forordning om, at det er forbudt jøderne at besøge tyske teatre, biografteater og cirkus.

Jeg tror, at vi kan gøre det på grund af vor nuværende teatersituation. Teatrene er faktisk overfyldt.

Desuden finder jeg det nødvendigt, at jøderne overalt bliver trukket ud af det offentlige liv. Det er endnu i dag muligt, at en jøde benytter sin sovevognskupé sammen med en tysker.

Der må altså udstedes en forordning

fra trafikministeriet om, at der bliver indrettet særlige kupéer for jøder, og at de må stå udenfor i gangen, hvis der ingen plads er i kupéen.

Göering: Jeg ville slet ikke fortabe mig i enkeltheder. Hvis virkelig toget er overfyldt, tror de: Den klarer vi sådan, da behøver jeg ingen lov, så bliver han smidt ud, og så kan han sidde alene derude på lokum under hele turen.

Goebbels: Desuden skal der udstedes en forordning om, at det er forbudt jøder at besøge tyske badebyer og rekreatiionssteder.

Forbud mod at betræde tyske skove.

Göering: Man kunne jo give dem deres egne.

Goebbels: Men ikke de pæneste. Vi bør også overveje, om det ikke er nødvendigt at forbyde jøderne at betræde de tyske skove. I dag løber de omkring i flok og følge i Grunewald.

Göering: Vi vil altså stille jøderne en vis del af skoven til rådighed og sørge for, at de forskellige dyr, som har en fordomt lighed i udseende med jøderne — elgen har jo sådan en krum næse — kan komme derhen og få borgerret der.

Fjernes fra tyske skoler.

Goebbels: Yderligere må jøderne ikke sætte sig rundt omkring i de tyske anlæg. Jeg finder det nødvendigt, at man stiller bestemte anlæg til rådighed for jøderne, ikke de pæneste og siger: På disse bænke må jøderne have lov at sidde. Der står derpå: Kun for jøder! Som det sidste skal følgende anføres: Forholdene er endnu sådan, at jødiske børn går i tyske skoler. Jeg finder det absolut nødvendigt, at jøderne bliver fjernet fra tyske skoler.

Göering: Jeg anmoder om, at hr. Hilgard fra forsikringsvæsenet bliver kaldt ind . . . Hr. Hilgard, det drejer sig om følgende: På grund af folkets berettigede vrede mod jøderne, er der anrettet et antal skader rundt omkring i hele riget. Jeg antager, at en del af jøderne har forsikret. Her er sagen så forholdsvis ligetil, idet jeg udsteder en forordning om, at disse skader ikke skal dækkes af forsikringen.

A/S S. P. Radio

AALBORG

Aage Christensen

Chartering & Liner Agent

AALBORG

CHR. KJÆRGAARD

AKTIESELSKAB

NØRRESUNDBY

MASKINFABRIKEN

„Lindholm“

NØRRESUNDBY

ARIEL - DKW - HOREX
SALGS-CENTRALEN
Strandgade 6 - Nørresundby

HENRY O. PEDERSEN

Kolonial - Skibshandel
Nørresundby

L. K. KRISTENSEN & SØN

Radio - Fjernsyn
Danmarksgade 53 - Aalborg

N. K. P.-Sko A/S

Skotøj - Fabrik og en gros

HURUP - THY

A/S NORDJYLLANDS PAPIRPOSEFABRIK

N. MOURITSEN

AALBORG

P. C. PETERSEN A/S
VESTERAAGADE 27

AALBORG

AKTIESELSKABET
AALBORG NY DAMPMØLLE

AALBORG STIFTSTIDENDE
AKTIESELSKAB

AALBORG LITOGRAFISKE ANSTALT

THYLANDS BANK

AKTIESELSKAB

HURUP - THY

DRAGSBÆK MALTFABRIK
THISTED

A/S KULKOMPAGNIET
THISTED

FRØKJÆR KNUDSENS
MØBELHANDEL
Asylgade 9 - Thisted

A/S S. SØRENSEN
THISTED

J. NIELSENS
TØMMERHANDEL
THISTED

AKTIESELSKABET

P. O. Poulsen

THISTED

A/S SØRENSENS
KULHANDEL
THISTED

Hilgard: Glasforsikringen spiller her en meget stor rolle, og her er langt den største del af de skaderamte ariske. Husejeren er nemlig i overvejende grad arisk, medens jøden som regel kun er lejer af butikken.

Goebbels: Så må jøden betale skaderne.

Göering: Det er der jo ingen mening i. Vi har ingen råstoffer. Det drejer sig altsammen om udenlandsk glas. Det koster fremmed valuta. Man kunne blive rasende.

Glasskader for 6 millioner mark.

Hilgard: Glas til butiksvinduer bliver udelukkende fabrikeret af den belgiske glasindustri. Vi må regne med glasskader på 6 millioner mark. I parentes bemærket vil skaderne beløbe sig til halvdelen af den samlede belgiske glasindustri. Fra fabrikkernes side må man regne med et halvt år for at levere det glas, som er nødvendigt til at erstatte skaderne.

Göering: På den måde kan det ikke fortsætte. Det kan vi slet ikke holde ud. Umuligt. Vi må videre. Hvis varer af enhver art blev taget ud af butikkerne . . .

Hilgard: Det største tilfælde, som vi har på dette område, er tilfældet Margraf, Unter den Linden, von Margravs juvelerbutik. Her er skaden anmeldt til os til et beløb af 1,7 millioner mark, fordi butikken er blevet fuldkommen plyndret.

Göering: Daluege og Heydrich, I må skaffe mig juvelerne igen ved kæmpe-razziaer.

Daluege: Det er allerede befaleet.

Göering: Hvis en kommer ind i en forretning med juveler og siger, at han har købt dem, skal de uden videre tages fra ham.

Heydrich: Iøvrigt er der rundt regnet foretaget 800 plyndringer i riget, men vi er i færd med at fremskaffe det plyndrede gods igen.

Göering: Og juvelerne?

Heydrich: Det er vanskeligt at sige. De er for en del smidt ud på gaden og er blevet grebet der. Noget lignende er sket i pelsbutikkerne. Mængden har naturligvis kastet sig over tingene og har taget nertz, skunk o. s. v. med

Daluege: Det må frem for alt være nødvendigt at udstede ordrer fra politiet

om, at man straks skal indgive anmeldelse, når f. eks. en nabokone lader en pels sy om eller når folk viser sig med nye ringe eller armbånd.

Hilgard: Vi tillægger det stor betydning, hr. generalfeldmarskal, at vi ikke bliver hindret i opfyldelsen af vore kontraktlige forpligtelser.

Göering: Det må jeg nok sige.

Hilgard: Det hænger ganske simpelt sammen med, at vi i vid udstrækning driver internationale forretninger og lægger vægt på, at tilliden til det tyske forsikringsvæsen ikke bliver ødelagt.

Heydrich: Man kan roligt ryste forsikringen ud, men bagefter bliver den beslaglagt ved udbetalingen. Så er ansigtet formelt bevaret.

Hilgard: Det, som Obergruppenführer Heydrich lige har sagt, må jeg egentlig også finde er den rigtige vej.

Göering: Skadeserstatningerne, som de skulle udbetale til jøderne, skal De også udbetale, men til finansministeren. Pengene tilhører staten. Det er ganske klart.

Samtlige skader flere hundrede millioner mark. — Hellere 200 jøder, sagde Göering.

Hilgård: Jeg må måske anføre, at efter min vurdering vil samtlige skader i hele Tyskland beløbe sig til 25 millioner mark.

Heydrich: Skader på ting, inventar og varer vurderer vi til flere hundrede millioner.

Göering: Det ville have været mig kærere, om I havde myrdet 200 jøder

og ikke havde ødelagt sådanne værdier.

Heydrich: Der er 35 døde.

Göering: Først og fremmest skaderne, som jøden har haft, at juvelerne er forsvundet hos Margraf. De er borte og vil ikke blive erstattet for ham. Skaderne har han. Forsåvidt juvelerne igen bliver skaffet til veje af politiet, forbliver de hos staten. Nu de andre ting, varerne, som er smidt ud på gaden, er blevet stjålet, er blevet brændt. Også skaden har jøden.

Hilgard: Jeg spekulerer netop på, hvorvidt de udenlandske forsikringselskaber bliver ramt.

Göering: De må jo betale. Vi beslaglægger det. Jøden må anmelde skaden. Han får forsikringsbeløbet, men det bliver beslaglagt. Det bliver dog i sin endelige virkning en fortjeneste for forsikringselskaberne, eftersom de ikke behøver at betale alle skaderne. Hr. Hilgard, De kan le i skægget.

Hilgard: Jeg har slet ingen grund dertil.

Göering: Tillad mig engang! Jeg måtte gå i ledtog med Dem, eller hvad kalder man det ellers? Jeg mærker det bedst på Dem selv. Deres hele krop jubler. De har skudt papegøjen.

Heydrich: På grund af de ariske love og de andre foranstaltninger bliver jøderne naturligvis arbejdsløse. Vi oplever en proletarisering af jøderne. Jeg må altså træffe forholdsregler i Tyskland, som isolerer jøderne. For isoleringen vil jeg meddele korte politiske forslag, f. eks. den personlige afmærkning af jøderne, idet man siger: Hver jøde må bære et bestemt tegn.

Göering: En uniform!

Heydrich: Et mærke!

Göering: Men kære Heydrich, De vil ikke komme uden om at lave Gettoer i stor stil i byerne. De skal laves.

Heydrich: Gettoen i form af fuldkomne afsondrede bydele kan ikke gennemføres politimæssigt.

Göering: Og i deres helt egne byer?

Heydrich: Når jeg opretter dem i helt selvstændige byer, javel.

Funk: Jøden må rykke helt tæt sammen.

Heydrich: Som forordning vil jeg yderligere foreslå, at man inddrager alle personlige rettigheder som kørekort, at man yderligere inddrager deres ret til at bo, hvor de vil, ved udstedelse af op-

<p>AUT. GENERAL-MOTORS- FORHANDLER</p> <p><i>Arne Rabenhøj</i></p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>MORSØ ANDELSVASKERI</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>A/S MORSØ TEGLVÆRKER</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>MORSØ GUMMI</p> <p>v/ Pedersen & Madsen</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>ERHARDBEN & ANDERSEN</p> <p>Polstrermøbelfabrik</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>HOLGER CLEMMENSEN</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>MORSØ FRØKONTOR</p> <p>AKTIESELSKAB</p> <p>Nykøbing Mors</p>
<p>P. FRANDBEN</p> <p>SLAGTERFORRETNING</p> <p>„Ringparken“ - Skive</p>
<p>SKIVE AUTOLAKÆRERI</p> <p>Eigil Christensen</p> <p>Odgaardsvej - Skive</p>
<p>Jens Fogh A/S</p> <p>SKIVE</p>
<p>H. Nordland - Hans Nordland</p> <p>Statsaut. revisorer</p> <p>ESBJERG</p>

<p>AKTIESELSKABET</p> <p>MORSØ BANK</p>
<p>AKTIESELSKABET</p> <p>SKARREHAGE MOLERVÆRK</p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>A/S FÆLLESTØMMERLAGERET</p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>NYKØBING NYE TØMMERHANDEL A/S</p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>NYKØBING JERN OG STAAL</p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>AKTIESELSKABET</p> <p>N. A. CHRISTENSEN & CO.</p> <p>NYKØBING MORS</p>
<p>SKIVE OG OMEGNS ANDELSVASKERI</p>
<p>SKIVE ANDELKREATUREKSPORTFORENING</p>
<p>AKTIESELSKABET</p> <p>POUL ANDERSENS TØMMERHANDEL</p> <p>HOLSTEBRO</p>
<p>FRØAVLSCENTRET HUNSBALLE A/S</p> <p>HOLSTEBRO</p>
<p>M. COLSTRUP'S JERNFORRETNING A/S</p> <p>SKIVE</p>

holdsforbud. Jeg indser ikke, hvorfor en jøde overhovedet skal gå i bad.

Göering: I rekreationsbade, nej.

Heydrich: Så vil jeg foreslå det samme for sygehuse. Det samme for offentlige trafikmidler.

Göering: Hele musikstykket må spilles igennem. Tingene må komme den ene efter den anden. Endnu et spørgsmål, mine herrer: Hvordan bedømmer De situationen, når jeg i dag befaler, at jøderne som straf må erlægge en bod på 1 milliard mark? Jeg vil vælge den ordlyd, at de tyske jøder i fællesskab, som straf for deres forbrydelseshelligbrøde o.s.v., o.s.v., skal pålægges at betale en bod på 1 milliard mark. Det vil slå hårdt. Svinene vil ikke så hurtigt igen foretaget et mord. Iøvrigt må jeg endnu engang fastslå: Jeg ville ikke gerne være jøde i Tyskland. Det andet er følgende: Når det tyske rige indenfor en eller anden overskuelig tid kommer i en udenrigspolitisk konflikt, så er det indlysende, at vi i Tyskland i allerførste linje må tænke på at fuldende en stor afregning med jøderne.

Dagbogsblade

13/12.

SS-major eftersøges — 10.000 mark i dusør.

Den øverste offentlige anklager i Frankfurt, Heinz Wolf, har udsat en belønning på 10.000 mark for oplysninger, der fører til arrestation af den tidligere SS-major Richard Baer, som fra maj 1944 til januar 1945 var kommandant for koncentrationslejren i Auschwitz, Polen.

19/12.

Hagekors-smøreren fra Köln i aktion igen.

En af de to unge mennesker, der sidste jul startede en antijødisk bølge over hele verden ved at overmale synagogen i Köln med hagekors, er blevet arresteret på ny, sigtet for at have overmalet en Köln-skole og en bro i Köln med hagekors.

Den unge mand, den 26-årige Paul Schoenen, blev i begyndelsen af året idømt 10 måneders fængsel for synagogesmørerierne. Hans kammerat, den 26-årige Arnold Strunk, fik 14 måneders fængsel ved samme lejlighed.

22/12.

Auschwitz-kommandanten bad om nåde.

Politiet kunne i forgårs anholde den sidste kommandant i nazisternes tillitetsgørelseslejr Auschwitz. Den anholdte na-

zibøddel, der var Auschwitz-kommandant fra 1944 til krigens slutning, hed Richard Baer, men han boede under navnet Karl Neumann i den holstenske by Dassendorf i Sachsenwald nær Hamborg. Her havde han i efterkrigsårene holdt sig skjult og arbejdede som skovhugger under Bismarck-godset i Sachsenwald.

Baers anholdelse har givet håb om, at det vil lykkes at finde frem til flere af de mænd, der mistænkes for at have forøvet krigsforbrydelser i det nazistiske Tysklands tjeneste.

Statsadvokat Heinz Wolf, Hamborg, der gav meddelelse om Baers tilfangetagelse, oplyste i går, at politiet i øjeblikket undersøger omkring 1000 personers forhold, fordi man har mistanke om, at en del af dem har virket i de tyske kz-lejre.

27/12.

SS-samariter kendt skyldig i 20 mord m. m.

Den tidligere SS-samariter Gottlieb Muzikant, der har gjort tjeneste i kz-lejrene Mauthausen, Ravensbrück og Melk, blev i går kendt skyldig i 20 mord og et mordforsøg, ni drab og et drabsforsøg. Han blev idømt livsvarigt fængsel.

Statsadvokaten havde krævet ham dømt for 35 mord. Det har været ret vanskeligt at tilvejebringe vidner mod Muzikant, som i sin tid var eneheriker i sygebarakken i den østrigske lejr Melk og her mishandlede eller dræbte uarbejdsdygtige fanger.

Dommeren fremhævede i præmisserne, at Muzikant under sine ugeringer aldrig havde vist medlidenhed, da han efter sine egne ord ikke anså sine ofre for mennesker og udviste en enestående bestialitet, samtidig med, at han hånede sine overordnede og således i enhver henseende var et foragteligt individ.

28/12.

Hitlers stedfortræder er banearbejder i Bolivia.

Chefen for »Informationscentret« Haifa, Tuviah Friedmann, oplyste i dag, at Hitlers stedfortræder, Martin Bormann, lever som jernbanearbejder i Bolivia. »Informationscentret« er den organisation, der følger sporene efter de forsvundne nazister, og som bidrog væsentlig til, at Eichmann blev pågrebet for nogle måneder siden.

Oplysningerne om Bormann, erklærede Friedmann, stammer fra en tysker, der har tilbudt sin medvirken, men har ønsket ikke at få sit navn frem, fordi han er bange for nazistiske repressalier. Bormann er aldeles ikke omkommet under kampene i Berlin i 1945.

For to dage siden oplyste et medlem af det israelske parlament, Shlomo Friedrich, at Bormann havde skrevet til sin hustru i fjor, og at han levede i Sydamerika som medlem af et nazistisk triumvirat, der arbejdede på at genoprette nazismen.

29/12.

Danmarks besættelse meningsløs.

Foreningen af »Sydslesvigs Studerende« holdt vintermøde i Flensborg. Der blev holdt en del foredrag.

Historikeren, professor Troels Fink sagde bl. a., at efter århundredskiftet vandt den tanke indpas i Danmark, at landet kunne forsvare sig mod enhver anden magt end Tyskland. Den eneste mulighed for at holde sig uden for en væbnet konflikt bestod i at give Tyskland tillid til, at Danmark ville forblive neutralt i tilfælde af en krig. Dette skete bl. a. under første verdenskrig. Efter 1920 blev forsvaret forsømt, fordi der ikke fandtes fjendtligt sindede stater, men det forandredes brat, da Hitler kom til magten i 1933. Danmarks besættelse i 1940 var sådan set meningsløs, hvis man ser på den politik, Danmark førte over for Tyskland, sagde professor Troels Fink, men på den anden side var Danmark jo kun en mellemstation til Norge, hvor Tyskland ville sikre sig baser mod Rusland og England.

Hjælp til Congo.

Dachau-Klubbens manneaften torsdag den 12. januar stod helt i det gemtlyge kammeratskabs tegn. En pakkefest i forbindelse med samværet indbragte 262 kr. til Congo-hjælpen.

Fællestur til Dachau?

Den årlige generalforsamling afholdes i Gjeddegården midt i februar måned. Der er noget, der tyder på, at der vil fremkomme forslag om et samlet besøg i Dachau til sommer.

Møde i Sjællandsafdelingen.

Mandag den 16. januar var en god foredragsaften. Forfatterinden Noemi Eskul-Jensen gav en interessant skildring af ungdommen i Sovjet. Den karakteriseredes som frihedssøgende og besjælet af en vis opposition mod det officielle styre.

☆

Tirsdag den 21. februar fastelavnssfest.

☆

Torsdag den 9. marts generalforsamling. Dagsorden efter lovene.

☆

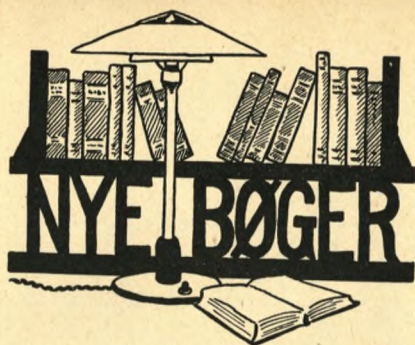
Møderne afholdes i Admiral Gjeddes Gård, St. Kannikestræde 10.

<p>C. A. Bechgaard Civilingeniør & entreprenør Grævlingevej - Højbjerg</p>
<p>BANG & PINGEL A/S AARHUS</p>
<p>DET DANSKE TRÆLASTKOMPAGNI AKTIESELSKAB Aarhus</p>
<p>RESTAURANT MARITZA Aarhus</p>
<p>HUSTØMRERNE FAGFORENING Christiansgade 20 - Aarhus</p>
<p>A/S F. BULOW & CO.'s EFTF. Aarhus</p>
<p>W. BUCH ANDERSEN Muremester - Ingeniør, m. a. i. Sønderallé 3 - Aarhus</p>
<p>PETERSEN OG WINTHER v/ O. Petersen Chokolade og sukkervarer en gros Mejlgade 55 - Aarhus</p>
<p>Livsforsikringsselskabet „JYLLAND“ Aarhus</p>
<p>DANSK-SVENSK STAAL A/S Aarhus</p>
<p>JAC. ZEUNERS EFTF. Aarhus</p>
<p>H. C. WOLTER A/S Ryesgade 14 - Aarhus</p>

<p>Per Aarsleff Civilingeniør V. Allé 20 - Aarhus</p>	<p>BP GAS A/S AARHUS</p>
<p>A. JESPERSEN & SØN A/S AARHUS</p>	
<p>A/S AARHUS STEVEDOREKLUB</p>	
<p>AARHUS STEVEDORE CO.</p>	
<p>RICH. SØRENSEN Revisor Ankerhus - Sønderg. 1 A, Aarhus</p>	<p>SNEDKERNES FAGFORENING Aarhus</p>
<p>BRDR. KOFOED Stenhuggeri - Marmorvarefabrik Aarhus</p>	<p>HARALD PETERSEN & SØNNER Muremestre Horsens</p>
<p>AKTIESELSKABET AARHUS SAVVÆRK</p>	<p>B. BENDIXEN Aut. installatør Aaboulevard 1 - Horsens</p>
<p>JYDSK ILT & ACETYLENGASFABRIK AKTIESELSKAB HORSENS</p>	
<p>HEDE NIELSENS FABRIKKER A/S HORSENS</p>	

Victor Schuller:
„Flugten mod afgrunden“.
 Oversat af Mogens Boisen.
 224 sider. Hft. kr. 17,75.
 Gyldendal.

Denne bog er en roman bygget over en ung flyvers oplevelser i det tyske luftvåben. Man følger ham under nervepirrende spænding gennem angreb på Malta og på de britiske konvojer i Middelhavet, hvor de tyske soldater oplevede deres første skuffelse, fordi det aldrig lykkedes dem at nedkæmpe Maltas hårdnakkede forsvar.

Man er med under de håbløse forsøg på at forsyne og evakuere den indesluttede sjette armé ved Stalinograd. Her bliver der ikke lagt skjul på følelserne overfor styret. Man forstår det bitre udbrud fra en kaptajn, som skal modtage juletræer — „Tusind juletræer, siger De? Har De også glaskugler og englehår med? Ved De ikke endnu, at der på stepperne her sidder soldater i tilisede jordhuller, som endnu ikke ved om de skal sulte ihjel, fryse ihjel eller dræbes af russerne. Spørg dem engang om, hvad de ønsker sig af julemanden“?

Man oplever natjagernes desperate forsøg på at imødegå storangrebene på de tyske byer. Man er med ved nedskydninger og halsbrækkende nødlandinger. Kun få bliver gamle i denne tjeneste.

Sidste afdeling af bogen beskriver hovedpersonens spændende oplevelser som testpilot ved de nyeste raketjagere, som dog aldrig nåede at komme i funktion.

Ind imellem begivenhederne på fronten oplever man stemningen

blandt civilbefolkningen. Man mærker defaitismen og mistilliden imod dette galmandsværk.

Bogen er skrevet af en mand, der ved selvpoplevelse kender luftkrigen både på den tid, da Goering brovtenede proklamerede, at der aldrig skulle komme fjendtlige flyvere over Tyskland og fra tiden, da de allierede helt beherskede det tyske luftrum. Den virker ærlig og er helt fri for sentimentalitet og selvmedlidenhed.

En velskrevet og lærerig bog, der med sin nøgternhed vender sig imod krigen.

HELGE PEDERSEN.

Erik Aalbæk Jensen: *I Heltespor.* — Gyldendal. 158 sider.
 Kr. 14,75.

Aalbæk Jensens nye roman, „I Heltespor“, beskæftiger sig med problemer fra besættelsestiden, hvad hans forrige bog „Gertrud“ også gjorde.

Hovedpersonen, skribenten og journalisten Knud, beslutter i anledning af 20-årsdagen for tyskernes besættelse af Danmark at skrive om sine oplevelser under frihedskampen. Han opsøger de steder, hvor han og hans gruppe i sin tid deltog i modtagelse af nedkastede våben, og hvor to af hans nærmeste kammerater blev dræbt. Han opsøger også nogle slægtninge til de faldne kammerater, for at genopleve de svundne begivenheder.

Knud kommer til at stå mellem to kvinder, der har tilknytning til de døde. Den enes enke, en moden og erfaren lægeenke, som selv er læge, og søsteren til den anden, den unge og frodige skolelærerkone.

Bogen er altså ikke blot en bog om skæbner fra besættelsestiden, men også en kærlighedsroman. Det kan måske lyde lidt banalt, men det er jo kun rammen, og det er det, der siges i bogen, der betyder noget — og også i høj grad det, der ikke siges, men som kan læses mellem linjerne.

Det er i Vendsyssel, det foregår, og der er dejlige naturbeskrivelser og „vejrberetninger“ fra denne del af det nordligste Jylland, hvor forfatteren jo også har sit fødested.

Handlingen svinger mellem dengang og nu, mellem fortid og nutid, og disse to tidspunkter, som problemerne betragtes fra, giver bogen perspektiv og dybde.

Snart beskrives de voldsomme begivenheder med ildkamp med fjenden, flugt og tilfangetagelse, og snart det daglige hverdagsliv, som det nu leves.

Man kan måske sige, at hovedpersonens erotiske følelser er noget kaotiske og splittede, men det giver anledning til interessante psykologiske skildringer.

Romanen er en ret tynd bog, men på dens få sider siges der meget, og den læses med stigende interesse.

— Når dette er sagt, må det være tilladt at komme med et par bemærkninger i al almindelighed om danske romaner med besættelsestiden som emne — og som også kan gælde de mange film om samme emne. Man læser og ser i disse bøger og film altid om rodede erotiske forhold, hvilket kan give efterverdenen det indtryk, at frihedskæmpere stod i forhold til kammeraternes kærestes og koner for et godt ord. Var det virkelig en samling fribyttere og eventyrere?

At en romanforfatter eller drejebogsforfatter for at skabe konflikter tager kærlighedshistorier med, det er forståeligt, men det kan nemt give et forkert billede af den bevægede tid.

Om dette skriver en anmelder af Aalbæk Jensens bog: „— og lad os dog ikke blive så blaserte og overlegne, at vi ikke mere kan læse om besættelsen uden samtidig at skulle rynke på næsen, hvis helten tillader sig at elske en pige ind mellem aktionerne. Det var, hvad man gjorde, og det føles ikke som romantik.“

Lad os endelig ikke være blaserte og overlegne, men man bør dog huske, at romanerne meget let identificeres med de virkelige forhold, og det var dog hårdt og bittert arbejde, som mange mennesker dengang måtte påtage sig.

Var det ikke sådan, at den, der havde meget „privatliv“, ikke blev anset for at være helt „sikker“?

OLAV HOLST.

S. OVERGAARD
Aut. elektro-installatør
Silkeborgvej 281 - Aabyhøj

CARL JOHNSEN
Guldmed
Ringkøbing

AKSEL MIKKELSEN
Malermester
Ringkøbing

AXEL BOJSEN
Kolonial - Vin - Delikatesse
Ringkøbing

**RINGKØBING
TAPET- OG FARVEHANDEL**
B. Bjerregaard

LUDVIG HERTZ
Ringkøbing

N. P. HOLMS BOGHANDEL
Bredgade 16 - Ringkjøbing

KELSEY OTZEN
Kolonial - Vin - Delikatesse
Tangeparken - Ribe

JOHS. CHRISTENSEN
Vognmand
Alnov - Gråsten

**GRÅSTEN
HUSHOLDNINGSSKOLE**

**A/S FÆLLESBAGERIET
I FREDERICIA**
KONGENSGADE 31

RYDE SAVVÆRK

**A/S RINGKJØBING
ULDSPINDERI & TÆPPEFABRIK**

TARM KEDEL- OG BEHOLDERFABRIK
HANS SØRENSEN & SØN

KØBMÆNDENES INDKØBSCENTRAL
A/S HOKI

HORSENS

BRØRUP SPAREKASSE

BRØDRENE WISTESEN

ALS — ØSTJYLLAND

**SPARE- OG LÅNEKASSEN
FOR VARDE BY OG OMEGN**

Ti år i russiske lejre

Alexander Thomsen: I menneskelighedens navn. Wangels forlag.
Kr. 34,75.

En beretning på 462 sider om 10 års fangenskab i sovjetrussiske fængsler og lejre kan måske synes at være mere, end hvad almindelige mennesker kan tage, men Alexander Thomsens bog bringer så mange interessante enkeltheder om mennesker og forhold bag jerntæppet, at den fastholder læseren til sidste side.

Alexander Thomsen er sønderjyde og har studeret til læge i såvel Tyskland som i Danmark. Da den anden verdenskrig gik på hæld i 1945 tog han til Lübeck og hjalp nazisternes ofre i den kaotiske tid, da det tredje rige brød sammen.

Efter kapitulationen tilbød han frivilligt at tage til Berlin for at hjælpe skandinaviske statsborgere, som levede i denne by, der var blevet erobret af russerne.

Med anbefalingskrivelser fra Røde Kors og det svenske generalkonsulat i Hamburg startede han sin bil mod Berlin, og det lykkedes ham virkelig at nå ruinbyen, hvor han straks søgte kontakt med de russiske myndigheder. Han fik tilladelse til at hjælpe skandinaviske statsborgere og uddelte en del Røde Kors pakker og ydede lægehjælp.

Da arbejdet var udført og han skulle rejse tilbage, blev han pludselig tilbageholdt af det hemmelige russiske politi. Alle udlændinge skulle hjemsendes over Moskva, sagde man, men da han ankom til Moskva, blev han sat i fængsel og kom i meget skræppe forhør og blev udsat for tortur.

Det varede noget, før han overhovedet blev klar over, hvad anklagen gik ud på, men efterhånden forstod han, at man beskyldte ham for at have uds muglet nazister fra Berlin. Han nægtede hårdnakket og lod sig ikke skræmme, for han havde jo sine papirer i orden og alt, hvad han havde foretaget sig, var med russisk tilladelse. Forhørene blev hårdere og hårdere, men til sidst så det ud, som om man opgav at få noget ud af fangen. Det blev dog ikke til løsladelse, men til 5 års strafarbejde. Det regnedes for en meget mild straf, da man ellers anser 10 års strafarbejde som minimum for »politiske forseelser«.

Nu gik turen til fangelejren Workuta i det nordligste, arktiske Rusland nær Uralbjergene. Lejrkrædsen omfatter ca. 75 lejre med — på det tidspunkt — 100.000 fanger. Der brydes kul i disse fjerne egne, og det er fangernes arbejde. Klimaet er meget hårdt, kuldegraderne kan gå helt ned til 50–60° C., men dertil kommer vældige orkaner og forrygende snestorme. Lufttrykket svinger meget stærkt, hvilket giver forskellige blodtrykstilstande.

Det er — kan man forstå — et frygteligt sted at blive forvist til, men dog leves livet her på godt og ondt.

Danske kz-fanger vil med stor interesse læse om livet og arbejdet i russiske lejre og sammenligne med tyske forhold. Forskellen er vel, kort sagt, at i Rusland er det arbejdslejre (med streg under arbejde) og derfor får man en sådan kost, at livet kan opretholdes, hvorimod mange tyske lejre kun havde tilintetgørelse som formål. De mange sygdomme er dog skyld i, at der også findes »muselmænd« her. I Rusland blander man også kriminelle fanger sammen med politiske, og det er gerne de kriminelle, der er de ledende i lejrene. En kriminel forbrydelse anses jo ikke for så farlig som en politisk forseelse.

Mange tidligere russiske fanger fra tyske krigs- og koncentrationslejre lever i de russiske arbejdslejre. Da disse fanger vendte hjem til deres fædreland efter krigens ophør, blev de dømt til strafarbejde, fordi de havde ladet sig tage til fange. En russisk officer f. eks., der var blevet såret under et slag, og først vågnede op på et tysk lazaret og siden kom i tysk krigsfangenskab, blev således dømt til 10 års strafarbejde.

Bogens forfatter får hurtigt arbejde i Workuta som læge og gør et stort og dygtigt arbejde, og herved undgik han det meget hårde legemlige slid i kulminerne. I en af lejrene træffer han en kvindelig, lettisk underlæge, som han forelsker sig i. De er begge fanger med domme på adskillige år, men trods de frygtelige forhold, som de lever under, kræver livet dog sin ret. De skal have et barn, men endnu inden det fødes, bliver bogens forfatter forflyttet til en fjerntliggende lejr. Der skulle gå mere end 6 år, før han får sit barn at se og atter mødes med dets moder.

Trods mange trængsler og genvordigheder og sult og sygdom, går den lange tid — 5 år — og nu venter han sin løsladelse, men får i stedet en ny straf, hvilket er meget almindeligt.

Gentagne gange har bogens forfatter søgt at sætte sig i forbindelse med det danske gesandtskab i Moskva for at få sin sag taget op igen, og for at få svenske og danske myndigheder til at fremsende materiale, der kan bevise hans uskyld. Hverken dansk eller svensk Røde Kors eller de danske og svenske udenrigsministerier synes at interessere sig for ham, og han får efterhånden mistanke om, at han er blevet dømt for noget, som andre har gjort, og at man ikke fra myndighedernes side vil vedgå begåede fejl. Det danske gesandtskab formidler dog Røde Kors pakker fra forfatterens broder fremsendt, og man søger for, at han får tilsendt »Land og Folk«.

Forfatterens broder, der før krigen var emigreret til USA, har gjort krigen med, og han er nu efterretningsofficer i den

amerikanske armé i Vesttyskland, hvilket sikkert ikke har stillet forfatteren i et bedre lys i det russiske politis øjne.

Som efterretningsofficer sætter broderen himmel og jord i bevægelse for at bevise Alexander Thomsens uskyld. Det lykkes ham også at påvise, at den uds mugling af nazister, der er grundlaget for anklagen og dommen, er udført af andre, men han løber alligevel panden mod en mur allevegne.

Da bogens forfatter endelig langt om længe frigives — efter 10 års fangenskab — som følge af Stalins død og de dermed følgende politiske omvæltninger, kommer han tilbage til Danmark — men da er hans broder død.

Efter hjemkomsten bliver han klar over, at han betragtes som krigsforbryder, og de myndigheder, der i sin tid gav ham papirer og fuldmagter, vil ikke kendes ved ham.

Han giver dog ikke op, men fortsætter kampen for at retfærdiggøre sig. Efterhånden vinder han gehør og får lov til at virke som læge. Tankerne går stadig til sønnen og dennes moder, der nu er frigivet og lever som læge i Riga.

Da statsminister H. C. Hansen i 1956 skal på besøg i Moskva hos Krusthjev, beder han H. C. Hansen søge at udvirke rejsetilladelse til søn og moder, hvilket virkelig lykkes. En skønne dag forenes den lille familie i lufthavnen i Kastrup. Bogen får således en »happy end«, og man synes, at hovedpersonerne i dette drama har fortjent endelig at kunne mødes og leve sammen under frie kår efter de mange lidelser, de har været igennem.

En stor del af bogen består af bevisførelse og anklager mod myndighederne, og det er forståeligt, at en mand, der kæmper for at retfærdiggøre sig, gentager og gentager sine argumenter, men det kan måske nok trætte nogle læsere og skade bogen som helhed.

Bogen er opdelt i flere sideløbende beretninger, først og fremmest forfatterens egen skildring, så broderens arbejde for at klarlægge sagen og føre bevis for Alexander Thomsens uskyld, og endelig hans kones dagbog, der er et menneskeligt dokument.

Trods sin længde og de mange gentagelser og angreb skal bogen dog nok blive læst på grund af de mange interessante oplysninger om livet i fængsler og fangelejre bag jerntæppet, og også på grund af de gribende skildringer af mange ulykkelige mennesker og menneskeskæbner.

— — —
De, der har været i koncentrationslejre, det være sig i Tyskland, Japan eller Rusland, eller et hvilket som helst andet sted, må, uden hensyn til politik, nazisme eller kommunisme, til enhver tid kæmpe for afskaffelse af disse umenneskelige institutioner — i menneskelighedens navn.

OLAV HOLST.

TYSKERE I MINDELUNDEN — 192 unge vestberlinere i alderen 16 til 28 år har besøgt København. Et hold, som var indkvarteret på Bagsværd Kostskole, besøgte Mindelunden, hvor man nedlagte en krans ved monumentet. De unge mennesker har iøvrigt besøgt frihedsmuseet og flere andre steder med mindelser fra besættelsestiden.

Juleaften i Ryvangen

Højtideligheden i Ryvangen juleaften havde samlet mange. Hjemmeværn og lotter medvirkede, og studentersangforeningen sang under direktion af Knud Vad Thomsen.

Aftenens taler var sognepræst Kai Lænkholm, København (tidligere Dachau).

Han sagde:

Julen er vel den af årets højtider, som mest er blevet hjemmets hyggelige og festlige tid. Derfor er det også den tid i hjemmets liv, hvor vi mest savner dem af vore kære, som ikke mere er i live. Og derfor er det så naturligt for mange af os, som er samlet her, at være netop her.

Da de tunge tider for en snes år siden — ja, så mange år er der nu gået! — gik hen over vort land, var der lykkeligtvis flere og flere, som havde den mening, at tiderne ikke måtte blive lige så tunge eller måske tungere for de kommende danske slægtled. Derfor prøvede de at øve dansk dåd, selv om det skulle koste noget. Og det kom til at koste noget. Det vidner denne plet jord om. Her

bagved ligger begravet nogle få af de hundreder, som blev slæbt til tyske koncentrationslejre og døde der; og vi andre, som slap derfra med livet, slap jo ikke uden sår, som stadig minder om den onde tid, sår på legeme eller sår i sind. Og rundt omkring os her har vi gravene, som gemmer nogle af dem, som ganske tæt herved eller andetsteds blev ramt af tyskernes kugler eller på anden måde dræbt af den onde fjende. Disse kugler gav også sår for mange af jer, som står her, sår, som aldrig kan læges helt, fordi I mistede den, som I elskede så højt.

Den mørke tid fik ende. Det vil mørke tider altid få for mennesker, der prøver at finde livets vej, — selv om denne undertiden fører til død og til grav. Men

alligevel sidder sårene i vore sind, måske ikke mere som had og vrede, men som sorg over, hvad vi mistede, og som medynk over for dem, som forvoldte os denne sorg. Da er det rigtigt, at vi netop ved juletid samles her, fordi julens budskab tænder lys, hvor der er mørke. For nogle af os er det tilværelsens største rigdom og dybeste sandhed: at der et et lys, der kan sprede alt mørke; for andre af os er dette måske blot et stærkt håb — men fælles er vi — og måske alle mennesker — i vor længsel efter dette lys. Det er baggrunden for vort samvær her.

Så lad da blot hjertet sukke, så lad da blot tåren rinde — begge dele er udtryk for noget ægte og noget stort i dig. Men bliv klar over, at skal dette ægte og store i dig komme til at herske helt, så må det have lys og næring fra den »soles sol fra Bethlehem«, som vi vel alle i aften skal synge om.

I koncentrationslejrene havde vi danske fanger et inderligt fællesskab med hinanden. Det gav sig mange udtryk. Bl. a. også dette, at vi gang på gang i fællesskab bad »Fader vor«. Og da jeg ved, at mange pårørende har ønsket, at netop denne bøn samler vore sind her, så slutter vi med den.